

OPEN ACCESS

POZVÁNKA DO SVĚTA TOSKÁNSKÉ KOMICKO-REALISTICKÉ POEZIE 13.–15. STOLETÍ

Žáčková, Magdalena, *Svět italské komicko-realistické poezie: Toskánská komicko-realistická poezie z let 1260–1492*, Praha 2018, 173 s.

Jan Herůfek
Ostravská univerzita
Jan.Herufek@osu.cz

Čtenáři se dostává do rukou monografie české literární historičky Magdaleny Žáčkové. Jedná se o knihu rozvrženou celkem do šesti kapitol, která nás uvádí na cestu za poznáním proměn komicko-realistické poezie. Její autorka se tedy pokouší zmapovat ukotvení antických a středověkých *topoi* (např. *vituperium*) v dílech slavných i méně známých italských básníků a učenců v průběhu 13. až 15. století (Rustico Filippi, Cecco Angiolieri, Folgore da San Gimignano, Immanuel Romano, Antonio Pucci, Angelo Poliziano, Lorenzo Medicejský, Luigi Pulci atd.). V této souvislosti je třeba říci, že M. Žáčková s nesmírnou erudicí nahlíží a rozvíjí interpretace slavných badatelů (Croce, Curtius, Bachtin, Orvieto), s nimiž se však také se zdravým sebevědomím kriticky vyrovnává. Domnívám se proto, že před sebou máme velmi zajímavou práci, která se vyznačuje střídmostí i zralým objektivním nadhledem autorky.

Na podporu této skutečnosti uvedme dvě následující teze. Zaprvé, v celé knize je postupně rozvíjena a analyzována otázka vztahu „vyšší“ a „nižší“ literatury. Jinými slovy autorka si klade otázku, zda tvůrci spadající do první kategorie (např. Guinizeli, Cavalcanti, Dante a Boccaccio) se mohou věnovat i tzv. „nižším“ komicko-realistickým tématům a dále — nakolik je takové rozhraní pouze umělým konstruktem, který vytvořili pozitivisticky orientováni literární historikové. Můžeme říci, že M. Žáčková přesvědčivě prokazuje pravý opak, když tvrdí následující: „Zřejmě měli možnosti tvořit v obou stylech, aniž by je komické skladby jakýmkoli způsobem „ponížily“, jakkoli by si to někteří pozitivisté přáli“ (s. 82).

Zadruhé, autorka předkládá tezi, která se týká stanoviska Michaila Michajloviče Bachtina. Ten v knize *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance* (Praha, 1980) poukázal na fakt, že v období středověku a renesance se v rámci „nižší“ lidové kultury rozvíjelo karnevalové smíchové nevázané veselí, které porušovalo zavedený kulturní a politický řád. Jednalo se tedy o jakýsi alternativní „nedogmatický svět“. V její opozici se pak nacházela kultura „vyšší“, tj. oficiální (spjatá s vládnoucí třídou, s. 142–143). M. Žáčková na základě důkladné analýzy vybraných pramenů nabízí jiné vysvětlení daného fenoménu: „V italské kultuře nebyli komičtí básníci nikdy doopravdy lidoví. Většinou se jednalo o vzdělané osoby, které, pokud neměly nejvyšší vzdělání, alespoň byly schopné tvořit v dialogu s oficiální tvorbou. Autoři dobře chápali vysokou poezii s jejími ideály a jen díky tomu byli schopní, s větším či menším úspěchem, ji také parodovat“ (s. 144).

Takovým typickým příkladem může být i intelektuální kruh Lorenza Medicejského (1449–1492), florentského vladaře a garanta karnevalového veselí, jehož

prostřednictvím si zjevně upevňoval moc a docela dobře propagoval i své politické a umělecké aktivity. M. Žáčková se soustřeďuje i na Lorenzovu literární produkci, když detailně rozebírá satirické parodie na lidovou skladu *Nencia da Barberino*, jejíž autorství velmi pravděpodobně spadá právě do okruhu Lorenzovy brigaty (s.120). Autorka si však všímá i „muže v pozadí“, totiž Angela Poliziana (1454–1494), který je čtenáři většinou znám jako humanisticky orientovaný překladatel a interpret antických řeckých a latinských filosofických, historických a náboženských textů. Zjevně však před sebou máme i ideového tvůrce či přímo spoluautora básní komicko-realistického ražení, jejichž hodnotu již patrně nebude nikdo moci v plné výši posoudit (s. 122–123).

Svou pozornost věnovala M. Žáčková i florentskému básníkovi Luigimu Pulcimu (1432–1484), nejprve vůdčí osobnosti medicejské brigaty a posléze muži na okraji společenského zájmu. Pulci se totiž nedokázal přizpůsobit novému nastupujícímu humanistickému trendu, v němž byl kladen důraz jak na latinskou vzdělanost, tak na novoplatónskou filosofii. Nutno říci, že jejím čelným propagátorem byl překladatel a interpret platónského korpusu Marsilio Ficino (1433–1499). Florentský básník se však postupně stával jeho antipodem a byl označen za „antihumanistu a dokonce i za heretika (především pro své sonety s náboženskou tematikou). Na tuto skutečnost reagoval Pulci po svém a ve své poezii zaútočil proti všem, byť i domnělým, nepřátelům (včetně Marsilia — srov. např. jeho epos *Morgante*, s. 132–134).

M. Žáčková čtenáři předkládá monografii, která se vyznačuje kultivovaností, nadhledem i zralostí.

